

ФУНКЦІОНУВАННЯ І РОЗВИТОК МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

САЙЧУК Ю.А., АСПИРАНТ*,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА

В статті висвітлено стан розвитку молочного підкомплексу. Узагальнено заходи щодо підвищення економічної ефективності молочного скотарства

Development of suckling sub complex status is reflected in the article. Generalized measures on the increase of economic efficiency of the suckling cattle breeding

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поглиблення кризових явищ у сільськогосподарському виробництві негативно вплинуло на розвиток скотарства, яке є найважливішою галуззю продуктивного тваринництва в Україні. У складних умовах нині функціонують молочне скотарство та молокопереробні підприємства, знизилася обсяги виробництва молока і молокопродуктів, ефективність переробки і відповідно закупівельні ціни на сировину. Молоко і молокопродукти становлять основу повноцінного харчування населення. За науково обґрунтованими нормами харчування людина має споживати в середньому 380 кг (у перерахунку на молоко) молока і молочних продуктів, у тому числі 120кг молока у свіжому вигляді. Рівень споживання молока на душу залишається достатньо низьким

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ефективність виробництва молока розглядається в ряді праць вчених-економістів: В.Г. Андрійчука, П.Т. Саблука, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, О.А. Нужної, М.К. Пархомця, О.В. Цимбал, Н.І. Шиян та в багатьох інших. В публікаціях вищевказаних науковців висвітлюються питання пошуку резервів підвищення економічної ефективності виробництва тваринницької продукції, зокрема молока, на основі комплексного використання факторів інтенсифікації та впровадження досягнень науково-технічного прогресу за рахунок створення привабливого інвестиційного середовища в сільському господарстві та активізації інвестиційних процесів. Однак ряд питань залишається не

* Науковий керівник – Маренич Т.Г. д.е.н., професор

розкритими. Існує об'єктивна потреба в узагальненні напрямів підвищення економічної ефективності виробництва молока.

Формулювання цілей статті. Метою даної праці є узагальнення основних тенденцій та окреслення перспектив виробництва одного з основних видів продовольчої продукції – молока та молокопродуктів у Харківській області в аспекті забезпечення продовольчої безпеки держави на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Низький рівень організації виробництва, праці та її оплати, зруйнована матеріально-технічна база, відсутність можливості фінансування з місцевого, регіонального і державного бюджетів і фактично повне банкрутство багатьох сільськогосподарських товаровиробників обмежують можливості самостійного вирішення проблеми забезпечення конкурентоспроможності молока і молочної продукції.

Для виконання спеціальних функцій захисту своїх інтересів товаровиробники молока разом із переробними, агросервісними та іншими підприємствами АПК на добровільних засадах можуть створювати кооперативні союзи, багатопрофільні спеціалізовані асоціації сервісного обслуговування галузей скотарства, територіальні технологічні центри для фірмового обслуговування підприємств, а також лізингові компанії для організації довгострокової оренди машин, устаткування та ін.

Найбільш ефективно діючими інтегрованими структурами в молоко продуктовому підкомплексі виявилися ті, в яких головним інтегратором виступає молокопереробне підприємство. Воно оптимізувало сировинну базу відповідно до своїх потужностей за рахунок великих і дрібних аграрних формувань (у тому числі і особистих селянських господарств) та забезпечило товаровиробників молока певними основними й оборотними засобами за їх замовленням. Ми поділяємо точку зору Т.Г. Мареніч, що до останнього часу недостатньо вивчалися процеси формування спеціалізованих підприємств, заснованих на основі кооперації та інтеграції [2].

Позитивним напрямом є створення інтегрованих виробничих структур з ініціативою з боку переробних підприємств, де має місце завершений цикл – від виробництва молочної сировини та її переробки до реалізації готової продукції. Світова практика показала, що саме такі інтегровані єдині організаційно-правові формування є найперспективнішим напрямом розвитку молочної галузі. Ці об'єднання значною мірою впливають на вироблення і реалізацію

стратегії конкурентоспроможності продукції.

Великотоварне виробництво є вигіднішим, оскільки воно здатне запропонувати продукцію з меншими витратами, кращою якістю і широким асортиментом. Незаперечність цього підтверджує досвід роботи агро холдингів.

Тому на перспективу виробництво молока буде укрупнюватися. якщо в 2011р. на переробку надійшло 45% молока від сільськогосподарських підприємств і 55% - від господарств населення, то співвідношення слід довести відповідно до 80% і 20%. Відносно переробки молока, то зараз у скандинавських та деяких інших європейських країнах 60-80% молочних продуктів виробляють окремі компанії, наприклад, в Польщі це компанія «Млековита». В Україні працюють 280 заводів, які переробляють молочну сировину [8].

Основною проблемою галузі є зменшення обсягів виробництва продукції і поголів'я тварин, яке відбувається в господарствах всіх форм власності. Так, у порівнянні з показниками 1990 року станом на 01.01.2011 року в усіх категоріях господарств чисельність корів скоротилась в 3,2 рази, а виробництво молока зменшилось у 2,2 рази. Поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах скоротилося більш ніж у 10 разів і становить 589 тис. голів, у результаті цього основними виробниками молока стали господарства населення – 80,3% у валовому обсязі. Виробництво молока на душу населення скоротилося з 472 кг у 1990р. до 252кг у 2010р. , а його споживання у 2010 році – до 212 кг, що нижче раціональної норми на 44%.

Порівняння фактичного і необхідного споживання продукції дало змогу розрахувати загальну потребу в молоці для населення України. Загальний дефіцит виробництва молока складає 6,2 млн. тонн.

Групування сільськогосподарських підприємств Харківської області за чисельністю поголів'я корів показало залежність рентабельності виробництва молока від кількості поголів'я. Підприємства, які утримують 126 корів одержують збитки від реалізації молока, а ті, що мають 787 корів досягають 29,2% рентабельності виробництва молока.

Установлено, що економічна ефективність виробництва молока залежить від продуктивності корів. Зростання надою у 3,1 рази з 1572 кг до 4803 кг сприяє зниженню виробничої собівартості 1ц молока на 21% і підвищенню рівня рентабельності виробництва з мінус 14,5% збитковості до 30,9% прибутковості.

Виявлення залежності продуктивності корів від виробничих

витрат на 1 корову в рік показало, що їх збільшення у 2,8 рази – з 1629 грн до 4572 грн забезпечує підвищення продуктивності корів у 3,1 рази – з 1321 кг до 4113 кг, зниження виробничої собівартості 1 ц молока на 13,6% й досягнення 29,3% рівня рентабельності з мінус 5,4% збитковості.

Визначено, що виробнича собівартість 1 ц молока з підвищенням рівня годівлі кормів зменшується, а рівень рентабельності підвищується. При збільшенні витрат кормів на 1 корову за рік у 2,6 рази – з 23,5 до 61,9 ц корм.од виробнича собівартість 1 ц молока зменшується на 6,2%, а рівень рентабельності його виробництва підвищується з 0,1% до 24,5%. Підвищення витрат кормів на 1 ц корм од на 1 корову за рік сприяє зростанню продуктивності корів на 61,3 кг, а збільшення частки концентрованих кормів на 1% збільшує приріст надою молока на 12,8 кг [5].

На розвиток молочного виробництва суттєво впливає рівень закупівельних цін. Різкі зміни цін на молочну сировину, їх зниження призводили до збитковості галузі. А існуючі обсяги державної підтримки не забезпечують розширеного відтворення молочної худоби. Вчені вважають, що для підвищення економічної ефективності розвитку молочного скотарства потрібно забезпечити державну підтримку галузі за рахунок бюджетних коштів у розмірі не менше 1000 грн. за кожну прирощену корову, а за племінну 3000 грн. [7].

Мають зростати вимоги до якості молочної сировини у зв'язку із вступом України до Світової торгівлі. Для цього необхідно зміцнити матеріально-технічну базу молочних ферм по охолодженню та очищенню молока, дотримуватися вимог до молока при його закупівлі та ін.. Що стосується самої переробки молока, то необхідно впроваджувати нові технології на молочних підприємствах. Зараз розвивається новий напрямок мембранних технологій – партикуляція (це можливість «конструювати» нові молочні продукти з заданими фізико-хімічними властивостями).

Економічна ефективність молока багато в чому залежить від організації виробництва та управління. З подоланням кризи, а потім і забезпеченням розвитку на основі розв'язування ініціативи і самостійності товаровиробників, конкуренції між ними, почне підвищуватися й економічна ефективність. Це можливо лише за дотримання основних принципів переведення молочного скотарства на промислову основу, що передбачає високий рівень продуктивності праці. Велика роль належить вдосконаленню формування комплексів

в умовах інтеграції, поглибленню їх спеціалізації та застосування передових технологій виробництва молока; вибору раціональних розмірів комплексів та своєчасного їхнього освоєння та введення в корисну дію; зміцненню кормової бази з застосуванням науково обґрунтованого рівня годівлі; оптимізації структури стада; створення спеціалізованих господарств і ферм з вирощуванням ремонтного молодняку, що підходить під вимоги технологій промислового виробництва; розробка і застосування перспективних форм організації праці та її оплати; підвищення вимог до зоотехнічної роботи, спрямованої на використання можливостей зростання продуктивності худоби та якості її продукції. З метою підвищення ефективності племінної роботи та нарощування генетичного потенціалу продуктивності у молочному скотарстві необхідно: привести вітчизняну систему селекції у тваринництві у відповідність до міжнародних стандартів; визначати в якості пріоритетного напрямку використання бюджетних коштів на підтримку селекції у тваринництві; створення і функціонування єдиної системи обліку у тваринництві та формування централізованої інформаційної бази з племінної справи; підвищити ефективність використання в селекційному процесі кращих генетичних ресурсів вітчизняного та зарубіжного походження; сприяти використанню геномного типування тварин відповідно до світової практики [7].

Висновки. Збільшення обсягів виробництва молока буде сприяти вирішенню продовольчої безпеки нашої держави. Тривалий час в дореформеній період молочне скотарство розвивалось на розширеній основі. В останній час дана галузь, незважаючи на всі спроби держави стосовно її підтримки, опинилася в кризовому стані, наслідками якої є зменшення поголів'я корів та обсягів виробництва молока. Вжиття невідкладних заходів з боку владних структур, сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств забезпечить прибутковість і конкурентоспроможність молочного скотарства.

Література.

1. Саблук П.Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – 190с.
2. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізм економічного регулювання агроформуваль (питання теорії, методології, практики) : монографія / Т.Г. Маренич. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 454 с.
3. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм

власності та господарювання : монографія / За ред. П. Т. Саблука, В. Я. Амбросова, Г.С. Мазнева. - К. : ННЦ ІАЕ, 2001. - 851 с.

4. Економічний довідник аграрника / [Доробот В.І., Зуб Г.І., Кононенко М. П. та ін.]; за ред. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука. - К. :Преса України, 2003. - 800 с.

5. Основні показники виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області за 2010 рік : статистичний щорічник. - Харків : Головне управління статистики у Харківській області. – 2011.

6. Андрійчук В.Г. Обґрунтування економічного механізму інтеграції аграрних і агропереробних підприємств / В. Г. Андрійчук. - К. : ІАЕ, 1998. - 380 с.

7. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008с. (С. 219).

8. Чагаровский В.В. Европе наших молочных продуктов не будет / В Чагаровский // Бизнес. – 2012. - №13 (1000). – С. 46-47.